

MYANMAR'DA DARBENİN BİLANÇOSU

Ayşe Yıldız

INSAMER

IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Yıldız, Ayşe. "Myanmar'da Darbenin Bilançosu", INSAMER, 20.05.2021. Analiz

Bağımsızlığını kazandığı 1948 yılından bu yana istikrarsız hükümetler veya askerî cuntalar tarafından yönetilen Myanmar (eski adıyla Burma), 8 Kasım 2015 tarihinde düzenlenen ve ülkenin ilk kadın lideri olan Aung San Suu Çi'nin partisine parlamentoda çoğunluğu getiren seçimlerle demokratikleşmeye dair umutları yeşerten bir sürece girmişti. Tam beş yıl sonra, 8 Kasım 2020 tarihinde yapılan son seçimlerde yine Aung San Suu Çi'nin partisi oyların %83'ünü alarak seçimleri açık ara farkla kazandı. Ne var ki ordu, seçimlerde hile yapıldığı iddiasıyla 1 Şubat 2021 tarihinde bir kez daha yönetime el koyarak ülkede demokratikleşme yolundaki adımları yine kesintiye uğrattı.

Demokrasi İçin Ulusal Birlik Partisi'nin (NLD) seçimde hile yaptığını iddia eden Min Aung Hlain yönetimindeki darbeciler, seçimlerin yinelenmesi için yönetime el konulduğunu açıkladılar. Askerî kanattan gelen bu iddialara

karşılık seçim komisyonu yaptığı açıklamada, seçime hile karıştığına dair hiçbir kanıt bulunmadığını belirtti. Ancak darbeciler seçim komisyonun bu açıklamasına rağmen parti başkanlarını ve hükümet üyelerini göz altına alarak ülkede sıkıyönetim ilan etti.¹

Bu gelişmeler üzerine parti liderleri sosyal medya üzerinden halka darbeye karşı çıkılması, demokrasi için mücadele edilmesi çağrısında bulundu. Bu çağrıya kulak veren binlerce insanın sokaklara dökülmesiyle de ülkede darbe karşıtı gösteriler başlamış oldu.²

Myanmar'da şubat ayından bu yana yaşanan protestoları şiddetle bastırmaya çalışan ordu gösterilere ve her türlü uluslararası çağrıya rağmen geri adım atmıyor. Bu süreçte yaşanan olaylarda nisan sonu itibarıyla 805 sivilin hayatını kaybettiği, 4.146 kişinin gözaltına alındığı ve bu kişilerin tutukluluklarının hâlâ devam ettiği belirtiliyor.³

INSAMER
IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Myanmar'da darbe sonrası başlayan eylemler dünyanın dikkatini buraya çekerken Batılı ülkeler ve uluslararası kuruluşlar da yaşananlara dair endişelerini dile getirerek demokrasi vurgusu yapıyor. ABD Başkanı Biden yaptığı bir konuşmada, Myanmar ordusunun iletişim kanallarını kısıtlama ve fiziksel şiddete başvurma uygulamalarını derhâl sonlandırmasını isteyip Myanmar ordusunu yaptırımlarla tehdit etti.⁴

Ne var ki ABD'nin Myanmar darbesiyle ilgili gösterdiği bu sert tepkinin sebebinin demokrasi ve insan hakları hususunda duyduğu kaygıyla ilgili olmadığı, Çin'e karşı stratejik konumda olan bu bölgeyi kaybetme endişesiyle böyle bir çıkış yaptığı belirtiliyor. Zira trilyon dolarlık bir yatırım olan "Kuşak ve Yol" girişimi kapsamında bugüne kadar pek çok ülkede çok sayıda liman ve doğal gaz boru hattı inşa eden Çin yönetimi için Myanmar, hem Hint Okyanusu'na açılan bir kapı hem de enerji güvenliği için stratejik bir konumda bulunuyor; dolayısıyla gerek Hindistan'a gerekse ABD'ye karşı kritik bir noktada yer alan Myanmar, ABD ve Çin arasındaki Hint-Pasifik merkezli rekabetin de tam ortasında kalmış görünüyor.⁵

Küresel güçlerin diğer toplumların kaderi üzerinden birbirleriyle çekişmesi sürerken, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 2 Şubat 2021 tarihinde Myanmar'daki durumu değerlendirdiği kapalı toplantı neticesinde, ülkedeki darbeyi kınayan bir açıklama yapması, BMGK daimi üyesi Çin'in vetosu sebebiyle mümkün olamadı. Üstelik, darbenin başlangıcından bu yana sürdürülen uluslararası baskının Myanmar'daki siyasi çatışmayı daha da körüklediğine dair bir açıklama yapan Çin, böylece darbe yönetimine açık destek vermiş oldu.⁶

Bununla birlikte Pekin yönetimi ile Myanmar ordusu arasındaki ilişkilerin kırılğan bir niteliği olduğunu da söylemek gerekiyor. Myanmar'ın en önemli ekonomik ve ticari ortağı olan Çin, bu ülkeye madencilik, boru hattı gibi birçok alanda ciddi altyapı yatırımları yapmış olsa da Myanmar yönetiminin etnik Çinli azınlık gruplara yönelik baskıları ve iki ülke arasındaki uzun dağlık sınır boyunca gerçekleştirilen uyuşturucu ticareti, ilişkilerinde ciddi gerilimler yaşanmasına sebep oluyor.⁷

Bütün bu anlaşmazlık konularına rağmen Çin'in söz konusu darbeyi desteklediğine dair yaygın inanç, protestocular arasında Çin karşıtlığını besliyor. Durumun ciddiyetinin farkına varan Çin yönetimi, bu sebeple alışılmış sessizliğini bozarak, Çin'in darbecilerin bir internet güvenlik duvarı inşa etmesine yardım ettiği ve protestoları bastırmak için özel kuvvet gönderdiği yönündeki iddiaları yalanlayan bir açıklama yaptı; ayrıca darbenin uzun vadede yaratacağı siyasi istikrarsızlığın Çin için ekonomik ve stratejik anlamda önemli bir tehdit unsuru olduğuna da dikkat çekildi.

Genel olarak bütün Güneydoğu Asya'ya bakıldığında Myanmar'daki darbe krizi ile ilgili olarak ASEAN ülkelerinin -tek sesli bir politika yürütmeleri zor görünse de- Avrupa Birliği ya da ABD'nin aksine darbecilere yönelik herhangi bir yaptırım veya kınamada bulunmayacakları anlaşılıyor. Örneğin Myanmar ile

uzun bir sınır hattına sahip olan Tayland için Myanmar'daki şiddet eylemlerinin ve mevcut çatışmaların devam etmesi, uzun vadede bazı riskler barındırıyor. Bu durumun farkında olan Tayland yönetimi sınırlarından kaçak girişleri önlemek için şimdiden hazırlık yapmaya başlamış görünüyor.

*Birleşmiş
Milletler
Güvenlik
Konseyi'nin
ülkedeki
darbeyi
kınayan bir
açıklama
yapması,
BMGK
daimi üyesi
Çin'in vetosu
sebebiyle
mümkün
olamadı.*

Ne var ki Tayland dâhil Vietnam, Kamboçya ve ASEAN'ın belki de en demokratik ülkesi olan Filipinler bile söz konusu darbenin ülkenin iç meselesi olduğunu belirterek müdahale söylemlerini eleştiren açıklamalarda bulundu. Öte yandan Myanmar'ın en büyük yabancı yatırımcısı olan Singapur, aksi bir tutum sergileyerek Myanmar'daki sürecin ve protestoculara yönelik güç kullanımının endişe verici ve affedilemez olduğunu belirtti. Endonezya da Myanmar'da özel bir ASEAN toplantısı gerçekleştirerek orduya bir yıl içinde yeniden seçimlere gitme ve Aung San Suu Çi ve diğer NLD'li politikacıların serbest bırakılması çağrısında bulundu. Ancak söz konusu çağrı darbe karşıtı halkın öfkesine sebep oldu; zira yeni bir seçimin desteklenmesinin, ordunun son seçim sonuçlarını çiğnediği için ödüllendirilmesi anlamına geleceği ve bu durumun ülkede yaşanan gerilimi daha da tırmandıracağı savunuldu.

Bütün bu gelişmeler bir yana, ASEAN ülkeleriyle gerçekleştirilecek müzakerelerin Myanmar için önemli bir iletişim kanalı olduğunu ve krizin çözümü için girişimleri taraflarca kabul gören tek forum olduğunu da belirtmek gerekiyor. Bu noktada Myanmar'ın komşu ülkelerle kuracağı bağlantıların, hem ordunun hareket alanını kısıtlamaya yardımcı olabileceği hem de -Batı'nın yaptırımlarıyla iyi koordine edildiğinde- ülke adına olumlu sonuçlanabileceği değerlendiriliyor. Ancak Çin'in ilerleyen dönemde burada benimseyeceği politikanın krizin aşılmasında izlenecek diplomatik kanallar konusunda belirleyici olacağı da ifade ediliyor.

Ülkede istikrarı yeniden temin etmek amacıyla gerçekleştirildiği savunulan darbe sonrasında ordu yönetime bir yıl süreyle el koyduğunu açıklayarak olağanüstü hâl ilan etti. Darbenin lideri General Min Aung Hlaing bugüne kadar ekranlarda sadece iki kez görüldü ve yaptığı açıklamada ne darbeden ne de darbe karşıtı gösterilerden ve tutuklanan liderlerden bahsetti. Bunlar yerine sadece disiplin ve birlik ihtiyacına dair köhnemiş askerî sloganları ve geçen kasım ayında yapılan seçimle ilgili usulsüzlüklere dair hâlâ kanıtlanmamış iddiaları tekrarladı.⁸

Diğer taraftan yaklaşık 180 farklı etnik unsuru bünyesinde barındıran Myanmar, geçmişten bugüne her zaman etnik çatışmalar ve anlaşmazlıklarla gündeme gelen bir ülke oldu. Özellikle Arakan olarak bilinen ancak resmî ismi

Rahkine eyaleti olan bölgede yaşayan Rohingya Müslümanları, anayasada hâlâ tanınmıyor, kendilerine vatandaşlık verilmediği için de hiçbir vatandaşlık hakkından faydalanamıyorlar.

Rohingya Müslümanları 2017 yılında büyük bir katliama ve ordu tarafından desteklenen bir soykırıma maruz kalmış; dönemin Hükümet Başdanışmanı Aung San Suu Çi'nin de yaşananlarda suçu olduğu, uluslararası platformlarda dile getirilmişti. Rohingya Müslümanları, uluslararası sivil toplum kuruluşlarının ve BM'nin raporlarında da ifade edildiği üzere zorla göç, zorla çalıştırılma, işkence, cinsel şiddet ve tecavüz gibi ciddi insan hakkı ihlallerine maruz kalmış bir topluluk.

Bugün ise Myanmar'da askerî darbeyi tanımayan milletvekillerinin oluşturduğu Ulusal Meclisi

Myanmar'da askerî darbeyi tanımayan milletvekillerinin oluşturduğu Ulusal Meclisi Temsil Komitesi (CRPH) tarafından kurulan ve ülkenin sivil hükümeti olduğu öne sürülen Ulusal Birlik Hükümeti (NUG), önceki sivil hükümet döneminde Arakanlı Müslümanlara yeteri kadar destek veremedikleri için özür diledi.

Temsil Komitesi (CRPH) tarafından kurulan ve ülkenin sivil hükümeti olduğu öne sürülen Ulusal Birlik Hükümeti (NUG), önceki sivil hükümet döneminde Arakanlı Müslümanlara yeteri kadar destek veremedikleri için özür diledi. Darbeden önceki sivil hükümetin Aile Bakanı Susanna Hla Hla Soe, yaptığı bir açıklamada,

“Arakan’daki kardeşlerimize yeteri kadar sahip çıkamadığımız için hükümet adına özür diliyorum. 31 Mart’ta ilan ettiğimiz Federal Demokrasi Anlaşması’nda, sivil hükümette bütün etnik ve dinî unsurlara yer vereceğimizi çok net bir şekilde belirttik.

Bu süreçte geçmişteki hatalarımızdan ders çıkararak herkes için yeni bir başlangıç yapacağız.” diyerek âdeta günah çıkardı.⁹

Bu açıklamalar, darbe karşıtı koalisyonu genişletmeye çalışan eski sivil hükümet mensuplarının bir taktiği mi, yoksa gerçek duyguları mı bunu zaman gösterecek. Ancak ülkenin siyasi yapısı dikkate alındığında, ordu baskısının tamamen biteceğini beklemek de pek tutarlı görünmüyor; zira Arakan’daki sorunun büyük oranda ordunun güvenlikçi politikalarıyla şekillendiği biliniyor.

Endnotes

¹ Aditya Jaya Iswara, “Pemilu Myanmar Jadi Pangkal Kudeta Militer, Begini Ceritanya Tahun Lalu...”, Kompas, <https://www.kompas.com/global/read/2021/02/01/170322870/pemilu-myanmar-jadi-pangkal-kudeta-militer-begini-ceritanya-tahun-lalu?page=all>

² <https://www.kompas.com/global/read/2021/02/01/153752970/aung-san-suu-kyi-gerakkan-massa-untuk-lawan-kudeta-militer-myanmar>

³ “At least 805 killed since Myanmar coup, says rights group”, Anadolu Agency, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/at-least-805-killed-since-myanmar-coup-says-rights-group/2246734>

⁴ “ABD: Myanmar ordusu eylemlerini geri almalı”, BBC, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55882477>

⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uzmanlara->

[gore-abd-cin-rekabeti-myanmar-daki-darbeyi-tetikledi-/2130854#](https://www.aa.com.tr/tr/dunya/uzmanlara-gore-abd-cin-rekabeti-myanmar-daki-darbeyi-tetikledi-/2130854#)

⁶ Hasanudin Aco, “China Dituduh Dalangi Kudeta Militer di Myanmar”, Tribunnews, <https://www.tribunnews.com/internasional/2021/02/04/china-dituduh-dalangi-kudeta-militer-di-myanmar?page=2>

⁷ Miranti Kencana Wirawan, “Pemerintah China Pantau Kudeta Militer di Myanmar”, Kompas, <https://www.kompas.com/global/read/2021/02/01/160842570/pemerintah-china-pantau-kudeta-militer-di-myanmar>

⁸ Jonathan Head, “Myanmar coup: What will the military do now?”, BBC News, 13 Şubat 2021.

⁹ “Myanmar’da cunta karşıtı ‘sivil hükümet’, Arakanlı Müslümanlardan özür diledi”, TRT Haber, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/myanmarda-cunta-karsiti-sivil-hukümet-arakanlı-muslimanlardan-ozur-diledi-575144.html>